105325 ـ حکم کار در زمینهٔ طراحی سایت

سوال

من در زمینهٔ طراحی سایت کار می‌کنم، با علم به اینکه سایت‌هایی که طراحی می‌کنم حاوی عکس زنان یا تصاویر خلاف آداب شرعی و مانند آن نیست، و در طراحی‌هایم از موسیقی یا آهنگ استفاده نمی‌کنم و فقط شکل سایت را طراحی می‌کنم؛ آیا در این کار مسئولیتی بر عهدهٔ من است؟ و پولی که به دست می‌آورم آیا حلال است یا حرام؟ و آیا اگر پس از آن، مشتری‌ای که برایش سایت را طراحی کرده‌ام، چیزهای حرامی مانند آهنگ و عکس‌های نامناسب و امثال آن را در سایتش قرار دهد، گناهی بر من است؟ و آیا وارد کردن عکس کودکان در طراحی اشکالی دارد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

این از مسائلی است که امروزه فراگیر شده است، در نتیجهٔ انتشار گناهان، شیوه‌ها و ابزارهای محرمات متنوع شده و کمتر دری سالم مانده مگر اینکه شیطان در آن راهی برای نفوذ یافته است، تا جایی که کار بر مسلمانان مشتبه شده و در تلاش برای کسب حلال و دوری از حرام، به سختی افتاده‌اند. و خداوند متعال حسابرس پرهیزکاران و کفایت‌کنندهٔ بندگان مؤمنش است، محبت آنان به طاعت و کراهتشان از معصیتش را می‌بیند و به اذن خود آنان را با مغفرت و عفو و رضوان و احسان پاداش خواهد داد.

در قواعد بیع و اجارهٔ جایز در شریعت اسلامی، این شرط وجود دارد که آن معامله وسیلهٔ نافرمانی حق تعالی نباشد، پس نباید کمکی برای گناه باشد و نباید به افتادن در حرام منجر شود؛ زیرا شریعت هرگاه چیزی را حرام کند، هر آنچه را که به آن منجر شود و به آن کمک کند نیز حرام می‌کند، و به بستن هر راهی که به آن منتهی شود، امر کرده است.

الله عزوجل می‌فرماید: وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ [المائدة: ٢] (و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید و از الله پروا کنید که الله سخت‌کیفر است).

شیخ عبدالرحمن سعدی رحمه الله می‌گوید:

«پس بر بنده واجب است که خود را از هر گناه و ظلمی باز دارد، و سپس دیگران را بر ترک آن یاری رساند». تفسیر

السعدی (۲۱۸).

و در الموسوعة الفقهية (۳/۱۴۰) آمده است:

«نزد جمهور فقها، فروش انگور به کسی که آن را شراب می‌کند، و فروش فندق برای قمار، و فروش خانه برای تبدیل شدن به کلیسا، و فروش چوب به کسی که از آن صلیب می‌سازد، و فروش مس به کسی که از آن ناقوس می‌سازد، صحیح نیست. و همچنین هر چیزی که دانسته شود خریدار از آن قصد انجام امری غیر جایز را دارد».

پس اگر فروشنده یا طراح یا تولیدکننده یقین پیدا کند که آنچه طراحی کرده در حرام به کار خواهد رفت، فروش یا تولید آن برایش جایز نیست، و همچنین اگر به گمان غالب او برسد حکمش چنین است هرچند یقین نداشته باشد.

اما اگر در امر شک داشت، یا چیزی از سرانجامِ استفادهٔ آنچه خواهد فروخت و تولید خواهد کرد نمی‌دانست، فروش و طراحی آن برایش ایرادی ندارد، و گناه بر گردن کسی است که آن را در حرام به کار می‌برد.

ابن حزم رحمه الله می‌گوید:

«فروش هیچ چیزی به کسی که یقین داری با آن یا در آن نافرمانی خدا را خواهد کرد، حلال نیست، و این بیع برای همیشه فسخ است: به عنوان مثال: فروش هر میوه‌ای که عصارهٔ آن به شراب تبدیل می‌شود (مانند انگور)، به کسی که مطمئن هستید قصدش تولید شراب است، و مانند فروش برده به کسی که یقین داری با او بدرفتاری خواهد کرد، یا فروش اسلحه یا اسب به کسی که یقین داری با آن به مسلمانان حمله خواهد کرد، یا فروش ابریشم به مردی که یقین داری آن را خواهد پوشید، و به همین ترتیب در هر چیزی؛ به دلیل فرمودهٔ خداوند متعال: وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ [المائدة: ۲] (و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید).

و بیع‌هایی که ذکر کردیم، بدون شک همکاری آشکار بر گناه و تعدی است، و فسخ آنها همکاری بر نیکی و تقواست.

پس اگر به چیزی از این موارد یقین نداشت، بیع صحیح است؛ زیرا او بر گناهی یاری نرسانده است، و اگر خریدار پس از آن نافرمانی الله تعالی را کرد، [گناه] بر عهدهٔ اوست (یعنی گناه فقط بر گردن خریدار است نه بر فروشنده)».

المحلی (۷/۵۲۲).

و همچنین حکم برای شما برادر سوال‌کننده نیز همین است:

هر کس نزد شما آمد و دانستید که می‌خواهد سایتی را برای استفاده در حرام طراحی کند: مانند بانک‌های ربوی یا تصاویر قبیح یا فروش محرمات مانند شراب و خوک و دخانیات یا سایت‌های فیلم و موسیقی، طراحی سایت برای او جایز نیست، و

یاری رساندن او بر منکری که اراده کرده برای شما حلال نیست، بلکه بر شما واجب است که او را نصیحت و ارشاد کنید و به تقوای الله عزوجل یادآور شوید.

اما اگر چیزی از دلیل درخواست طراحی سایت نمی‌دانستید، یا غالبِ استفاده از سایت در امور مباح و چیزهای مفید بود، طراحی و فروش آن برای شما ایرادی ندارد، و اگر صاحب آن در استفاده‌اش مقداری حرام را نیز مخلوط کرد [گناهی بر شما نیست]؛ زیرا احکام شرعی بر مبنای غالب است، نه بر مبنای موارد اندک و نادر.

اما حکم وارد کردن عکس کودکان در سایت‌هایی که طراحی می‌کنید، این کار جایز نیست، و پیشتر بیان کرده‌ایم که تصویرگری حرام است، چه با دست کشیده شده باشد یا با دستگاه (دوربین عکاسی) گرفته شده باشد، و از این حرمت چیزی مستثنی نیست مگر آنچه نیاز یا ضرورتی به آن تعلق گیرد، مانند عکس‌های گذرنامه و مانند آن از چیزهایی که به آن نیاز است.

والله أعلم.